

Yhteiskuntapolitiikka/Knuutila

29.9.2025

Eduskunnan valtiovarainvaliokunta
sara.kuitunen@eduskunta.fi

Kuulemistilaisuutenne 30.9.2025

HE 99/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2026

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestä SAK kiittää
valtiovarainvaliokuntaa lausunto- ja kuulemispyynnöstä vuoden 2026
talousarvion käsittelyyn.

Suhdanne ja taloustilanne

Talousarvioesitystä on laadittu synkässä taloudellisessa tilanteessa. Kasvu on ollut heikkoa tai negatiivista jo kolme vuotta, eikä kuluva vuosikaan näytä hyvältä. Selityksiä tilanteeseen on haettu ulkomaisista sokeista, joita kiistatta on viime vuosina ollutkin. Kysymys kuitenkin kuuluu, miksi Suomessa taantuma on pitkittynyt ja työttömyys kasvanut kansainvälisestikin vertaillen poikkeuksellisen korkealle tasolle.

Vastauksia edelliseen kysymykseen voi hakea kansantalouden tilinpidon tilastoista. Erityisesti supistunut julkinen ja yksityinen kysyntä on rasittanut kasvua viimeisien kvartaalien aikana. Onkin selvää, että sosiaaliturvan ja työttömyysturvan leikkaukset ovat suoraviivaisesti nakertaneet pieni- ja keskituloisten ostovoimaa. Vastaavasti julkishallinnon ja muiden julkisten menojen leikkaukset ovat supistaneet julkista kysyntää ja heikentäneet työllisyyttä. Ylipäättään hyvinvointivaltioon kohdistuneet leikkaukset ja työntekijöiden aseman heikentäminen eivät vala luottamusta ja uskoa tulevaan tai heikon suhdanteen taittumisesta.

Myös valtiovarainministeriön ennusteessa todetaan, että kysynnän puute on akuutein kansantaloutemme ongelma. SAK huomauttaa, että hallituksen sopeutus päätökset ovat ylittäneet jo sen tason, jota valtiovarainministeriö suositti vielä viime vaalien alla. Tuolloin katsottiin, että sopeutustoimia pitäisi jakaa usealle vaalikaudelle, ja 6 miljardia olisi enimmäismäärä, joka ei vaarantaisi kasvua. Tämä raja on ylitetty jo mennen tullen.

Raju ja kiihtyvä sopeutus on jo aiheuttanut merkittävää haittaa sekä inhimillisellä tasolla että taantuman kohtuuttomana pitkittymisenä. Lisäksi tulokset eivät tue talouspolitiikan julkilausuttuja tavoitteita, esimerkiksi velkasuhteen taittamisen tai työllisyyden vahvistamisen osalta. Vielä Orpon hallituksen alkumetreillä valtiovarainministeriö ennusti kuluvalle vuodelle 2025 noin 2 %:n kasvua, 6,6 %:n työttömyysastetta ja 78,1 %:n velkasuhdetta. Kahdessa vuodessa tilanne on synkentynyt: kasvuennuste

Yhteiskuntapolitiikka/Knuutila

29.9.2025

on puolittunut, työttömyysasteen odotetaan olevan kolmanneksen suurempi ja velkasuhteen arvio on noussut 10 prosenttiyksikköä.

Leikkauspolitiikan jatkaminen on vallitsevassa tilanteessa haitallista. Suhdannetilanteen valossa SAK tunnistaa budjettiriihen päätöksissä joitain hopeareunuksia. Esimerkiksi koulutuspolitiikka, sosiaaliturva ja peruspalvelut rajattiin pääosin budjettiriihessä lisäleikkauksilta suojaan. Tämä on poliittinen linjaveto, jota SAK pitää perusteltuna. Lisäksi sopeutuksen pääpaino kohdentuu vuodelle 2027, jota voi pitää yrityksenä huomioida suhdannetilanne. Leikkauksia kohdentuu kuitenkin myös ensi vuodelle, eivätkä päätökset vastaa akuuttiin työttömyystilanteeseen riittävällä tavalla.

Budjettiriihen lisäsopeutustarve on seurausta aiemmista politiikkavalinnoista

Budjettiriihessä päätettyä miljardin lisäsopeutusta on perusteltu sillä, että alkuvuoden kasvuluvut ovat olleet ennustettua synkempiä. Erityisesti palkkasumman kehitys ja työttömyyssidonnaiset menot ovat olleet odotuksia heikompia. Toisin sanoen, työmarkkinoiden surkea kehitys viimeisen kahden vuoden ajalta on keskeinen syy lisäsopeutuksen taustalla. Toteuma onkin osoittautunut tavoitteen kannalta päinvastaiseksi. 100 000 uuden työllisen sijasta työttömien määrä on kasvanut kahdessa vuodessa 50–60 tuhannella henkilöllä.

Kuten edellä on todettu, SAK katsoo voimakkaan sopeutuksen aiheuttaneen työmarkkinoiden voimakasta viilenemistä. Vaikka alkuperäinen hallitusohjelma sisälsi epävarmoja sopeutustoimia, tilanne on muuttunut kahdessa vuodessa. Hallitus on tehnyt uusia konkreettisia lisäsopeutuspäätöksiä viime vuoden aikana, puoliväliriihessä ja nyt vielä budjettiriihessä. Hallitus on päättänyt jo noin 9 miljardin euron sopeutuksesta vuoden 2027 tasossa.

Toinen keskeinen syy lisäsopeutustarpeen taustalla vaikuttaa olevan keväällä päätetyt mittavat, noin 2 miljardin euron veronkevennyspäätökset. Siinä missä vielä keväällä väitettiin, etteivät päätökset heikennä julkista taloutta, arvio on muuttunut kesän aikana. Ensi vuonna veronkevennyksien arvioidaan lisäävän alijäämää ainakin 0,5 miljardia ja pitkälläkin aikavälillä kokonaisuudessaan 1 miljardia. Ilman veronkevennyspäätöksiä hallitus olisi voinut jättää lisäsopeutuspäätöksiä tekemättä. Esimerkiksi yksinään yhteisöveron kevennys heikentää verotuottoja vuosittain yli 800 miljoonan euron edestä staattisesti arvioituna, joskin tämä muutos on tarkoitus toteuttaa vasta vuonna 2027.

Veropäätökset lisäävät tuloeroja

SAK on pääosin vastustanut hallituksen viimeaikaisia veropoliittisia päätöksiä. Tähän kokonaisuuteen kuuluu esimerkiksi tuloverojen

Yhteiskuntapolitiikka/Knuutila

29.9.2025

alentaminen, joka keskittyy suurituloisille palkansaajille. Pieni- ja keskituloisten osalta vaikutukset jäävät pieniksi, esimerkiksi verovähennysoikeuksien poistamisten myötä, joista työmarkkinajärjestöjen jäsenmaksujen verovähennyskelpoisuuden poistaminen on yksi haitallinen esimerkki. Päätöksellä ei ole hyviä juridisia perusteita, se heikentää työmarkkinajärjestelmän toimivuutta ja vaikuttaa yli miljoonaan suomalaiseen tuloverotuksen kiristymisenä.

Puolestaan alennetun ALV:n 0,5 %:n laskun voi odottaa käyttäytyvän tarkoitustaan vastaan. Todennäköisesti päätös kasvattaa myyjien marginaaleja, eikä muutos alenna hintoja – ainakaan täysimääräisesti. Vaikka veronkevennys laskisi hintatasoa, vaikutus ostovoimaan on marginaalinen. Liikennepolttoaineiden hiilidioksidiverokomponentin alentaminen muistuttaa ALV:n pientä laskua: vaikutus julkistalouteen on tuntuva, mutta hintatasoon päätöksellä ei ole juurikaan vaikutusta.

SAK katsoo, että veropoliittiset päätökset ovat hyvin kalliita ja odotetut dynaamiset vaikutukset ovat vahvasti liioiteltuja. Veropolitiikan linja kuitenkin tekee näkyväksi sen, että hallituksen tavoite on tuloerojen kasvattaminen. Hallituksen leikkausten arvioidaan kasvattavan köyhyyttä noin 110 000 henkilöllä, josta liki kolmannes on lapsia. Samaan aikaan suurituloisia suosivat veropäätökset, kuten ylimpien marginaaliverojen alentaminen, muodostavat vinon ja epäoikeudenmukaisen kokonaisuuden. Budjettiriihen tulonjakoa koskevan arvion mukaan tuloerot kasvavat ja muutokset hyödyttävät suurituloisia eniten sekä suhteellisesti että euromääräisesti.

SAK huomauttaa myös, että budjettiriihessä esiteltujen veromuutosten tuloerojen vaikutusarvioista puuttuu osa veropolitiikan päätöksistä. Esimerkiksi jo tehtyä yleisen ALV:n korotusta tai tulevaa yhteisöveron alentamista ei ole huomioitu. Myös työttömyysvakuutusmaksun korotus, joka juontaa työttömyyden kasvusta, on jätetty tarkastelun ulkopuolelle. Lisäksi vaikutusarvio perustuu kotitalouskohtaiseen tarkasteluun, joka hälventää ja ”keskimääräistää” merkittävän osan yksilöllisistä vaikutuksista. Jos tarkastelussa olisi kaikki verotusta koskevat muutokset ja vaikutusarviointia täydennettäisiin erilaisilla menetelmillä, vaikutukset tuloerojen kasvuun olisivat suuremmat.

Asuntopolitiikka on joutunut näennäisen sopeutustavoitteen uhriksi

Budjettiriihen suurimmat yksittäiset päätökset koskevat asuntopolitiikkaa ja rakentamista. Korkotukilainavaltuuksien supistamisen tarkoitus lienee ennen kaikkea se, että hetkellisestä velkasuhteen kasvun pysäyttämisen tavoitteesta pidetään kiinni. Tavoite on kuitenkin näennäinen, koska yksittäiselle vuodelle tehtävät toimet eivät julkistalouden isoa kuvaa muuta. Asuntopolitiikan pääasialliset instrumentit (lainatakaukset) eivät myöskään tosiasiallisesti juuri vaikuta julkistalouden kestävyYTEEN, vaikka

Yhteiskuntapolitiikka/Knuutila

29.9.2025

lainat lasketaankin täysimääräisesti EDP-velkaan. Kyse on täytetakauksesta, jolloin julkistaloudelliset vaikutukset ovat lähinnä teoreettisia. Lisäksi rakentaminen on hyvin verointensiivistä toimintaa eli tuella käynnistyvät aloitukset kasvattavat myös verotuottoja.

Asuntopolitiikkaa koskevissa päätöksissä on mukana myös hyviä pieniä elementtejä. Korkotukilainavaltuuksien siirto vuodelle 2026 on suhdannetilanteessa perusteltua, samoin hyväksymisvaltuuksien pidentäminen kaksivuotisiksi. Myös opiskelija-asuntojen enimmäislainan muuttaminen sataprosenttiseksi on perusteltua, koska opiskelijoiden asuntotarve on kasvanut muiden leikkausten johdosta.

Pienet asuntopolitiikan parannukset eivät kuitenkaan muuta asuntopolitiikan nuivaa linjaa. Hallitus on jo tehnyt useita alan toimijoita hankaloittavia päätöksiä, minkä lisäksi vuoden 2026 korkotukilainavaltuuksien taso (n. 1,35 mrd.) olisi lähes miljardi euroa takavuosia vähemmän (2024 n. 2,25 mrd.). Samaan aikaan rakennushankkeiden aloitusten määrä on tippunut n. 18 000 asunnon tasolle, mikä alittaa lähitulevaisuuden vuotuisen asuntotarpeen noin 15 000 asunnolla. Tuetun rakentamisen osuus uusista aloituksista on ollut viime vuosina 40–50 % tasolla. Riski siitä, ettei rakennusala toivu vielä vuonna 2026, on yhä todellinen.

Asuntopolitiikan linja on hälyttävä, koska hallituksen politiikkatoimet yhdessä muiden trendien (mm. väestörakenteen muutos) ovat kasvattaneet sosiaalisen asuntotuotannon tarvetta. Esimerkiksi köyhyyden ja asunnottomuuden vastaiset toimet, segregaatiorjunta ja erityisryhmien kasvavat asuntotarpeet edellyttäisivät ennemmin sosiaalisen asuntotuotannon kasvattamista kuin supistamista.

Asuntopolitiikan ohella toinen merkittävä budjettiriihen sopeutuskokonaisuus kattaa valtion omistamien rahastojen tuloutukset. Kuten asuntopolitiikan supistumisenkin kohdalla, ylimääräiset tuloutukset ovat todennäköisesti nettohaitallisia julkistaloudelle, koska sijoitusten tuotto prosentti ylittää valtion velan korkotason. Asuntopolitiikan ja rahastojen tuloutusten pääpaino osuu kuitenkin vasta vuodelle 2027, joten näitä päätöksiä on vielä mahdollista muuttaa. Vähintäänkin päätöksiä pitäisi harkita ensi vuoden aikana uudelleen, koska esimerkiksi vuoden 2027 asuntopolitiikan tarvetta ei ole mahdollista vielä ennakoida.

Yritystukien leikkaukset jäivät pieniksi ja ne kohdentuvat heikosti

Budjettiriihestä odotettiin päätöksiä, että yritystuet otettaisiin viimein sopeutuksen piiriin. Hallitus päättikin asteittaisesta n. 140 miljoonan euron sopeutuksesta yritystukiin, joista tosin vain pieni osa toteutuu ensi vuoden aikana. SAK pitää sinänsä perusteltuna yritystukien karsimista, mutta kiinnitämme huomiota siihen, että sopeutuksen kunnianhimon taso jäi

Yhteiskuntapolitiikka/Knuutila

29.9.2025

vaatimattomaksi. Sopeutus olisi voinut olla suurempaa, jos isompi joukko tukia olisi pidetty tarkastelussa mukana. Lisäksi veromuotoisten tukien, kuten valmisteverojen indeksointi tai listaamattomien yritysten osinkoverojärjestelmä, pitäisi ehdottomasti valmistella ja toteuttaa. Jo näillä toimilla saisi helposti sopeutettua julkistaloutta n. miljardilla eurolla.

Lisäksi SAK kiinnittää huomiota siihen, että yritystukileikkausten painopiste osui tukiin, joita pidetään yleensä elinkeinotoimintaa uudistavina, kestävästä kasvua tukevin. T&K-rahoitukseen, Business Finlandiin ja Puhtaan energian Suomi -hankkeeseen kohdistuneet leikkaukset ovat esimerkkejä tällaisista tuista, joissa leikkaukset olivat suhteellisesti suuria.

Työllisyystoimet jäivät kosmeettisiksi

Hallitus päätti budjettiriihessä uusista työllisyystoimista, joille todella on huutava tarve. Suomen työttömyysaste on saavuttanut 10 %:n virstanpylvään, mikä on EU:n toiseksi korkein. Suomessa työttömyysaste on ollut kuitenkin nousevalla trendillä, joten todennäköisesti pidämme kohta työttömyysasteen kärkipaikkaa Euroopassa. Erityisesti pitkäaikaistyöttömyyden ja nuorisotyöttömyyden voimakas kasvu on hälyttävää.

Valitettavasti hallituksen työllisyystoimet alittivat SAK:n odotukset ja tilanteen edellyttämän tarpeen. Keskeisimpiä päätöksiä on esimerkiksi nuorten työllistymistuki, jossa on tosiasiallisesti kyse palkkatuesta. Tukeen liittyy valituilla rajoituksilla kuitenkin riski siitä, että sen osumatarkkuus on tarkoitukseen nähden huono, jolloin tuen tehokkuus jää heikoksi. SAK pitää palkkatukea tärkeänä työkaluna, mutta sen edistämistä ei pitäisi rajata vain nuoriin. Lisäksi on valitettavaa, että aiemmat palkkatukea koskeneet päätökset ovat heikentäneet palkkatukijärjestelmän toimivuutta erittäin paljon. Toimenpiteitä palkkatuen käytön elvyttämiseksi tarvitaan.

Lisäksi hallitus pyrkii avaamaan opiskelumahdollisuuksia työttömille avoimissa korkeakouluissa. Linjaus on sinänsä hyvä, mutta on epäselvää, millaista muutosta todella haetaan. Jo nykyisin 6 kuukautta kestäviä opintoja on mahdollista suorittaa varsin vapaasti. Lisäksi enemmistö työttömistä on perusasteen tai 2. asteen varassa olevia, joiden parissa suurempi tarve koskee alemman asteisia opintoja. Mahdollinen muutos hyödyttää todennäköisesti korkeimmin koulutettuja työttömiä, joiden työllistymisen edellytykset ovat yleensä verrattain hyvät.

Muita työllisyystoimia on esimerkiksi työllisyyspalveluiden joustavoittaminen, jota valitettavasti seuraa myös pieni työllisyyspalveluihin kohdentuva leikkaus. SAK on peräänkuuluttanut työllisyyspalveluiden lisäresursointia. Esimerkiksi työttömien haastatteluiden tasoa olisi syytä nostaa, mikä olisi tutkimustiedonkin valossa viisas. Lisäksi nykyisin haastatteluiden aste ei edes yllä lakisääteiselle tasolle. Muut

Yhteiskuntapolitiikka/Knuutila

29.9.2025

työllisyystoimet koskevat osa- tai kokoaikaisen yrittäjyyden edistämistä, mutta toimenpiteet ovat vielä selvitystyön käynnistämisen asteella.

Hallitus on linjannut tekevänsä myöhemmin syksyllä uusia päätöksiä työllisyystoimista. SAK peräänkuuluttaa, että hallituksen tulisi kyetä riittävän kunnianhimoisiin päätöksiin työttömyyden taittamiseksi. Pitkittynyt taantuma ja sitä seurannut poikkeuksellisen korkea työttömyys ovat akuutteja inhimillisiä ja taloudellisia kriisejä, joita ei voi sivuuttaa.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry

Lisätiedot

ekonomisti Tatu Knuutila
tatu.knuutila@sak.fi
puh. 050 075 3999